

Datum

31 oktober 2019

Geachte woordvoerders ruimte,

U heeft op 7 november het algemeen overleg Ontwerp-NOVI. Graag geven wij u namens waterschappen en gemeenten meerdere aandachtspunten mee.

De VNG heeft een aantal uitgangspunten geformuleerd die definiëren waarop gemeenten naar het omgevingsbeleid rond de prioritaire opgaven van de NOVI kijken. We constateren dat ons verhaal een belangrijke bijdrage levert aan het ontwerp zoals dat er nu ligt. Daar zijn wij natuurlijk blij mee. Wel is het noodzakelijk dat het Rijk de gemeenten in positie brengt en ondersteunt om de ambities waar te maken. Gemeenten staan immers aan de lat voor de uitvoering en het tastbare resultaat. Hieronder geven wij aan welke inhoudelijke elementen we nog onvoldoende verwerkt vinden in de Ontwerp-NOVI en wat er vooral in het vervolg nodig is.

Financiële paragraaf is noodzakelijk

Een cruciaal punt betreft de financiering. Een NOVI zonder een financiële paragraaf is naar ons idee een lege huls. We moeten ook sturen op realisatiekracht bij gemeenten. Tot nu toe zijn financiële afspraken buiten beeld gebleven en/of heeft het rijk aangegeven dat er in het kader van de NOVI geen middelen beschikbaar zijn. Dergelijke afspraken zijn wat ons betreft wel degelijk een wezenlijk onderdeel van de verdere uitwerking van de NOVI. We pleiten voor afspraken om gezamenlijk te werken aan het ontwikkelen van nieuwe, (wettelijke) financiële arrangementen. Onderdelen van afspraken moeten zijn: het ontschot inzetten van financiële middelen waarbij decentrale (regionale) zeggenschap over de besteding ervan belangrijk is. Afspraken over samen investeren: zowel markt, regio als Rijk en afspraken over knelpunten, tekorten en risico's toegesneden op opgaven.

Er ontbreekt een reëel toekomstperspectief

Een wenkend toekomstperspectief moet wel een toekomstbeeld schetsen. De Ontwerp-NOVI is geformuleerd als een droombeeld waarin alles mogelijk lijkt in de toekomst. Dit terwijl juist nu klip en klaar is dat keuzes onvermijdelijk zijn. Niet alles kan meer tegelijk en niet alles kan meer (ruimtelijk) ingepast worden. Deze visie moet in het toekomstbeeld duidelijker naar voren komen. Anders gaat de functie ervan verloren om houvast te geven voor gemeenten en waterschappen bij de keuzes in de uitvoering én het verdedigen van die keuzes.

Bekijk Nederland als netwerk

De definitieve NOVI moet meer focus op Nederland krijgen als één samenhangend geheel. Om tegenstellingen te voorkomen is het belangrijk om te kijken wat regio's elkaar te bieden hebben. Dit zien wij nog onvoldoende terug. Nu ligt de nadruk sterk op het verstedelijkingsvraagstuk, wat een tegenstelling oproept met het platteland. Daarbinnen ligt de focus op de Randstad en weer minder op de steden van de G40 waar ook vergelijkbare ontwikkelingen plaatsvinden.

Samenhang opgaven ontbreekt nog

Het in samenhang beschrijven van de opgaven (ook sociale- en gezondheidsvraagstukken) vinden wij in de Ontwerp-NOVI nog niet goed gelukt. Het ontwerp bevat veel beleidsvoornemens waarbij de relatie tussen opgaven nog voor een deel onzichtbaar is of niet specifiek genoeg is. We missen uitgewerkte scenario's die een degelijke en transparante afweging mogelijk maken. Wij worden in onze opvatting bijgestaan door de zienswijzen van gemeenten en door publicaties van het PBI, het Rli, het Plan MER en het panorama van de Rijksadviseurs.

De Omgevingswet vraagt ons wél om een dergelijke samenhang te beschrijven en afwegingen te maken. Wij vinden het daarom vreemd dat er een aparte milieuvisie wordt opgesteld terwijl de wetgever gemeenten specifiek vraagt milieuaspecten in de omgevingsvisie mee te wegen. Juist het huidige tijdsgewricht waarin transities over elkaar buitelen en onze toekomst onzekerder is, maakt dat urgenter dan ooit. Doen we dat niet dan zullen gemeenten in toenemende mate geconfronteerd worden met stevige ruimtelijke conflicten, onbeheersbare maatschappelijke- en milieuproblemen en hoge financiële lasten. Dat zien we nu al gebeuren in bijvoorbeeld het stikstofdossier.

Een ander voorbeeld betreft de samenhang op verstedelijking versus bodemdaling en zeespiegelstijging. Voor gemeenten en waterschappen is het belangrijk dat in beeld wordt gebracht wat het NOVI voorkeursscenario voor verstedelijking in combinatie met de effecten van klimaatverandering en bodemdaling betekent voor een onderwerp als beheerlasten openbare ruimten over de periode 2035-2050. Scenario's voor de toekomst van Schiphol, inclusief scenario's voor krimp, zijn eveneens onmisbaar. Daardoor kunnen gemeenten veel beter onderbouwde beleidskeuzes maken die duidelijke richting geven aan ontwikkelingen. Luchtvaart is op dit moment geen integraal onderdeel van het Ontwerp. Voor gemeenten en regio's zijn zeer relevante afwegingen, bijvoorbeeld als het gaat over gezondheid of woningbouw, op nationaal niveau én van nationaal belang dus niet gemaakt. Dat beschouwen wij als een groot gemis.

Als gevolg daarvan is er op veel, voor ons allen zeer relevante vragen, nog onvoldoende antwoord. Het effect is dat versnipperd rijksbeleid op het niveau van gemeenten, waterschappen en provincies verbonden moet worden. Gemeenten en waterschappen worden als gevolg daarvan in toenemende mate met zeer complexe maatschappelijke opgaven geconfronteerd, waarbij het inhoudelijke kader voor gezamenlijk handelen (nog) onduidelijk is. Het effect is dat keuzes ad hoc en niet beredeneerd gemaakt worden zonder dat voor- en nadelen goed afgewogen zijn. Dat staat een effectieve aanpak van deze opgaven in de weg.

Werk scenario's uit!

Het Rijk kan in de aanpak van de grote vraagstukken een belangrijke rol vervullen door de verschillende opgaven ook op het nationale niveau beter met elkaar te verbinden. We vragen niet om alles met alles te verbinden. Maar beleidsterreinen en onderwerpen als de Luchtvaartnota, Contouren Toekomstbeeld OV, de milieuvisie, de landbouwvisie en sociale- en gezondheidsaspecten maken wat ons betreft integraal onderdeel uit van uw visie op Nederland. We zien daarbij dat het zo langzamerhand onmogelijk is geworden om daarbij niet met scenario's te werken. Dit om verder te komen dan alleen te beschrijven dat het één effect heeft op het ander. Het in beeld brengen van verschillende mogelijkheden en consequenties van keuzes is noodzakelijk geworden om verantwoord en toekomstgericht besluiten te nemen. We stellen daarom concreet voor dat de Kamer de minister vraagt om scenario's uit te werken op de vier politieke prioriteiten

van de NOVI. Duurzaam economisch groeipotentieel, klimaatverandering en energietransitie, steden en regio's sterker en leefbaarder en toekomstbestendig landelijk gebied.

Dit moet worden aangevuld met goed kaartmateriaal dat de verschillende ruimtelijke claims zichtbaar maakt. Tezamen leidt dit tot een inhoudelijke krachtigere en uiteindelijk ook meer sturende NOVI. Immers, er gaat sturende werking uit van een samenhangende beschrijving en doordachte afweging op nationaal niveau. Het maakt de richting die gegeven wordt transparanter en inzichtelijker. Wat ons betreft een mooie invulling van de óók door gemeenten gewenste regie vanuit het nationale niveau waar het met name de grote transitie betreft.

We moeten samenwerken aan het ontwikkelen van robuust instrumentarium. De samenhang van het in te zetten instrumenten komt in het Ontwerp nog onvoldoende naar voren. Ook wordt een extra nieuw instrumentarium toegevoegd dat niet in de Omgevingswet is vastgelegd. Het betreft onder andere 'omgevingsagenda's' en 'NOVI-gebieden'. De introductie van hiervan vraagt om een zorgvuldige wijze van gezamenlijk onderzoeken hoe dit zou kunnen werken.

Wij begrijpen de keuze voor het uitbouwen van de huidige gebiedsagenda's naar omgevingsagenda's vanuit pragmatisch oogpunt. Maar we zien ook met lede ogen aan dat een oude bestuurlijke overlegstructuur wordt doorgezet, (bijv. het BO MIRT), terwijl een passende bestuurlijke tafel over de fysieke leefomgeving wenselijk is. We pleiten voor meer innovatieve denkkraft en het benutten van het experiment voor het robuust neerzetten van o.a. de omgevingsagenda's.

NOVI-gebieden

De NOVI gebieden zijn door gemeenten terecht getypeerd als "beauty contests" en "ratraces". Wij vinden het wonderlijk dat de Ontwerp-NOVI dit instrument introduceert terwijl het doel en de beoogde werking ervan nog zeer vaag is. De suggestie wordt gewekt dat aanwijzing en dus status leidt tot Rijksinzet, middelen en doorzettingkracht, maar dat blijft gissen. Wel zijn wij gecharmeerd van het idee van oefenen met nieuwe samenwerkingsarrangementen.

Omgevingsagenda

De omgevingsagenda wordt samen met de regio opgesteld. Dat is goed. Daarmee is echter de bespreking van het onderwerp interbestuurlijk op landelijk niveau met de onder meer de VNG tot het verleden gaan behoren. De ontwikkeling, (uit)werking en inzet van het instrumentarium vinden wij juist een agendapunt voor interbestuurlijk overleg.

De omgevingsagenda is immers een belangrijk instrument voor de uitvoering van overheidsbeleid door gemeenten, provincies en waterschappen. En daar spelen interbestuurlijk relevante thema's zoals governance, financiering, samenhang van opgaven en koppeling NOVI, POVI en GOVI een belangrijke rol. Gezien de enorme gezamenlijke opgaven in de energietransitie, stikstofproblematiek en mobiliteit is het noodzakelijk dat we deze thema's ook op koepelniveau met de Minister bespreken. Dit geldt ook voor de NOVI gebieden waar wij betrokken willen zijn in de opbouw en in de uitwerking. Dat dat nog niet gebeurt baart ons zorgen.